

Proloog

Het besloop je. Heel langzaam sloeg het zijn armen om je heen zodat je er niets van voelde, zodat het zich stilletjes in je kon nestelen. En dan, dan was er geen houden meer aan.

De vuren kleurden de lucht rood en brachten, naast een indringende hitte, een vreselijke stank met zich mee. De stad was bedekt met een dun laagje as. Niet de as van de stoommachines die eindeloos hun grijze rook uitstootten als een herinnering aan het feit dat de industriële revolutie begonnen was. Nee, dit was een ander soort as. As die ooit een persoon was geweest. As afkomstig uit de massagraven, waar iedereen die niet sterk genoeg was om de ziekte te overwinnen in werd gedumpt en verbrand.

De as bleef als een grimmige herinnering kleven aan je vingers en hij kleurde het witte haar van mij en mijn zusje dof grijs.

Terwijl de stad om ons heen veranderde in een plek waar de levenden vchten tegen de dood, speelde zich in de achterkamer die ik ons thuis noemde onze eigen strijd af.

In een hoekje op een laag stro lag mama.

Haar ogen lagen zo diep in hun kassen dat ik me afvroeg of ze ons nog wel kon zien. Een van de kinderliedjes die mama altijd voor ons zong klonk zachtjes door de kleine ruimte. Het was alleen niet mama's stem die ik hoorde, het was die van Millie, mijn tweelingzusje, die met haar benen gekruist naast mijn moeder zat. Millie was altijd de dapperste van ons twee geweest en terwijl ik me in een hoekje terugtrok uit angst voor de ziekte die mijn moeder meenam, deed zij haar best

om te doen alsof er niets aan de hand was.

Ergens wist ik dat dit ooit zou gebeuren; mensen zoals mijn zusje en ik roepen onheil over zich af. Te lang waren we gelukkig, tenminste, als dat is hoe je dat warme gevoel noemt dat ik voelde als onze moeder ons verhalen vertelde die begonnen met 'er was eens'.

Millies gezang klonk harder en al snel zag ik waarom. Ze probeerde het kokhalzende geluid dat mijn moeder maakte te overstemmen. Ik schoot naar voren om de kom onder haar hoofd te schuiven, maar het had geen zin. Er zat niets meer in haar maag om eruit te gooien. Ze was leeg, net als de blik in haar ogen.

'Effie?' Haar stem klonk als het schrapende geluid dat de machines maakten in de fabriek waar we met zijn drieën werkten. Op handen en knieën kroop ik dichterbij haar toe.

'Mijn meisje.'

Haar handen voelden koud en klam tegelijk.

'Jij bent de oudste.'

Ik wist welke woorden er zouden komen en toch kwamen ze als een complete verrassing.

'Zorg voor je zusje, zorg voor elkaar.'

Er klonk een gorgelend geluid, dit keer was het niet mijn moeder. Het was Millie die zich huilend over mijn moeder heen liet vallen.

'Euphemia, Millicent. Effie en Millie. Jullie zijn het mooiste wat me is overkomen. Mijn engeltjes.' Er verscheen een vredige glimlach op haar lippen.

Nee, ze kon nog niet gaan!

We hadden haar nodig!

Ik had geen idee hoe de wereld werkte. Ik had in alles wat ik deed haar voorbeeld gevolgd en hoe kon ik in hemelsnaam verder leven zonder voorbeeld?

Terwijl Millie hilde voelde ik woede in me opkomen.

'Nee! Mama, nee!'

Millie keek geschrokken op, terwijl mama me aan bleef kijken met die vreselijke glimlach op haar gezicht.

‘Effie, lieverd, jullie zijn bestemd voor grootse dingen, onthoud dat.’

Millie legde haar handen op die van mij. Zo zaten we daar, met zijn drieën.

Totdat we nog maar met zijn tweeën waren.

Assepoester

‘Haar stiefzusjes en haar stiefmoeder herkenden haar niet. Ze dachten dat ze een prinses was uit een ander land omdat ze er zo prachtig uitzag in haar gouden jurk. Het kwam niet eens in ze op dat het Assepoester zou kunnen zijn, ze waren ervan overtuigd dat ze thuis zat, op zoek naar de linzen in de as van de haard.’ Ik stop om de reactie op het gezicht van Joseph te kunnen zien.

‘Ha, dat bewijst maar weer hoe dom vrouwen eigenlijk zijn. Alleen maar omdat Assepoester een andere jurk aantrekt herkennen ze haar niet.’ Joseph haalt zijn neus op en spuugt op de grond. Een gele klodder blijft liggen.

‘Teuw, Joseph!’ Millie trekt een vies gezicht. ‘Ze herkenden haar niet omdat ze Assepoester daar niet verwachtten, ze keken niet verder dan hun eigen verwachtingspatroon, dat heeft niets met man of vrouw zijn te maken.’

Josephs ogen twinkelen. ‘Een man hoeft de haard niet schoon te maken, als Assepoester een man was geweest dan was het verhaal heel anders gegaan.’

Ik schud zachtjes met mijn hoofd. ‘Ieder verhaal wordt anders als de hoofdpersoon een man is, en toch loop jij hier met twee meisjes op weg naar de fabriek waar we precies hetzelfde werk doen.’

Josephs lach wordt overstemd door het geklets van de twee vrouwen die voor ons lopen. Ze hebben hun haren onder geruite doeken gestopt, hun rokken slepen over de modderige grond. Het geklepper van hun klompen klinkt om ons heen. We hebben allemaal dezelfde eindbestemming, de plek waar we het grootste gedeelte van de dag doorbrengen, de textiel-

fabriek die midden in de buitenwijk van de stad staat.

Het is een korte wandeling. Er klinkt een luid gekraak als het ijzeren hek voor de fabriek opengaat om de nieuwe werkers binnen te laten.

‘Maar wat gebeurde er nou daarna?’ Joseph stoot me aan terwijl een voorman ons gebaart door te lopen over het fabriekspein naar de ingang. Het pijnlijke zonlicht verdwijnt, de schemer van de fabriekshal omhult me.

‘Dat vertel ik je later, Joseph.’ Millie is al een stuk vooruitgelopen en ik wil haar niet uit het oog verliezen. Ik wring me langs een paar vrouwen die me met een vijandige blik aankijken.

‘Spookkind,’ sist een van hen me toe. Ik moet me inhouden om niet heel hard boe te roepen, in plaats daarvan duik ik nog verder naar voren.

‘Effie!’ Joseph grijpt mijn arm.

‘Nu even niet, Joseph, ik wil niet weer dat Millie en ik aan verschillende machines worden gezet.’

Joseph knikt en geeft me een knipoog. ‘Ik ook niet.’

Met zijn drieën staan we geleund tegen de muur van de fabriekshal. De waterige koffie in mijn beker is koud, toch drink ik het bittere spul met grote slokken op. Het stuk brood dat we altijd krijgen heb ik in een paar happen op. De hoge, vieze ramen dempen het zonlicht, zodat het me niet langer hindert. Het schemerige licht in de fabriek is perfect voor de ogen van Millie en mij, die weinig daglicht verdragen.

Er klinkt een harde fluittoon, het signaal dat het tijd is voor de wissel en zo snel als we kunnen, rennen we naar de machine die helemaal achter in de hal staat. Ver weg van de vlammen-de hitte van de gigantische koperen potten, weg van de scherpe geur van de textielverf die tranen in je ogen laat springen.

De machine begroet ons met een luide kreun. De manden die we moeten vullen worden voor ons neergegooid door een jongen die niet eens de moeite neemt om ons aan te kijken. Dat

hoeft ook niet, we zijn allemaal een onderdeel van iets wat groter is dan de machine die voor ons staat. Wij houden met zijn allen de fabriek draaiende, dag in dag uit, iedereen heeft zijn eigen plek en er is geen tijd voor onbenulligheden zoals elkaar groeten. En al zou er tijd voor zijn, dan werd het er wel uitgeramd door de voormannen.

De machine dreunt zo hard dat ik de botten in mijn lijf voel rammelen. Met een grijns op zijn gezicht zakt Joseph door zijn hurken. Na mama's dood heeft hij haar plaats ingenomen op de werkvloer, en ondanks dat we mama ontzettend missen is hij een fijne vervanger. Millie knijpt me even kort in mijn hand. 'Kijk jou eens met je hartjesogen,' schreeuwt ze in mijn oor.

Ik geef haar een zachte duw. Ik weet niet precies hoe het tussen mij en Joseph zit, en dat hoeft ook niet, daar hebben we nog alle tijd voor.

Joseph knikt naar me en ik knik naar Millie.

In mijn hoofd tel ik tot drie. Bij drie laat ik me op mijn knieën vallen. Zo snel als ik kan kruip ik onder het weefgetouw, op zoek naar gevallen stukjes wol. De wol prop ik in de zakken van mijn schort. Nog vijf tellen en dan zal het mechanisme weer naar achteren gaan. Snel knik ik naar Millie, die terug knikt.

Vijf. Vier. Drie. Twee. Een.

Zo snel als we kunnen kruipen we weer naar achteren. Ik graai de plukjes wol uit mijn zak en stop ze in de lege mand. Als de mand vol is mogen we naar huis. Meestal duurt dat zo'n acht uur. Gisteren hadden we pech. De machine liep vast en de voorman heeft de mand, die bijna tot de helft toe gevuld was, geleegd omdat we moesten wachten. 'Voor niets doen krijg je hier niet betaald,' snauwde hij ons toe. Vier uur werk verdwenen, omdat de machine het niet meer deed.

'Klaar!?' Millie moet schreeuwen om boven de machine uit te komen. Ik knik. Naast me laat Joseph zich weer op zijn knieën zakken en ik volg zijn voorbeeld. Zodra het mechanisme

naar achteren gaat, schieten we naar voren. Ik pak wat ik pakken kan, tijd om naar de anderen te kijken heb ik niet. De machine is alweer bezig met haar terugweg, voor ons het signaal om terug te kruipen.

De stofresten kriebelen in mijn neus en ik voel een nies opkomen. Even, heel even maar, stop ik met kruipen. Een seconde, maar we weten allemaal wat een schade dat aan kan richten.

‘Hatsjoe!’

Even zie ik niets en als ik mijn ogen opendoe wou ik dat ik ze weer dicht kon doen. Met een flinke vaart komt de machine op me af. In plaats van zo snel mogelijk weg te kruipen, blijf ik verstijfd van angst naar de machine kijken. Er schuilt iets angstaanjagends moois in de bouten en moeren die de grote stukken ijzer bij elkaar houden. Het idee dat stoom zoiets logs in beweging kan zetten.

Gesjor aan mijn mouw schudt me uit mijn gedachten.

‘Kom op, Effie!’ Josephs stem klinkt hard en schel.

De machine steunt en kreunt, terwijl ze steeds dichterbij komt.

Waar is Millie? Is zij al veilig onder de machine vandaan gekomen? Tijd om haar te zoeken heb ik niet.

De machine is nu zo dichtbij dat ik mijn trommelvliezen voel klapperen. En dan komt het besef. *Dit ga ik niet redden.*

Joseph geeft een flinke ruk aan mijn benen en ik val plat op mijn buik. De ruk is genoeg om me een voorsprong te geven op de machine. Mijn knieën kloppen en ik voel iets warm over mijn been omlaagglijden. Daar zal ik me later druk om maken, nu is het mijn gevecht tegen de weefmachine. De machine buldert met een rotgang naar voren en ik voel de druk op mijn oren toenemen. Ik moet hier weg, weg van de machine en haar verwoestende kracht.

Twee handen sluiten zich om mijn enkels en trekken me naar achteren.

Opgelucht probeer ik me op mijn knieën te duwen, maar een stekende pijn schiet door mijn benen. Ik hap naar adem. Dan voel ik Millies warme, vertrouwde armen om me heen slaan.

‘Dat was op het nippertje!’ schreeuwt ze in mijn oor. Ik knik en trek me voorzichtig aan haar omhoog. Pas als ik hijgend op mijn benen sta, slaat de realiteit genadeloos door de adrenaline heen.

Joseph!

Mijn handen schieten naar voren op zoek naar zijn voeten zodat ik hem naar achteren kan trekken zoals Millie bij mij heeft gedaan. Hij is te ver.

‘Joseph!’ Mijn stem gaat verloren door het geluid van de machine. Ik wil naar voren duiken maar Millie houdt me tegen.

‘JOSEPH!’

De machine dendert naar voren en spuugt zonder enige moeite Joseph onder zich vandaan.

Nee!

NEE.

De jongen die voor me ligt lijkt niet op Joseph.

Is het Joseph wel?

Dit kan Joseph niet zijn.

Dit mag Joseph niet zijn.

Mijn lijf voelt alsof het niet langer van mezelf is en mijn maag trekt zich samen. De waterige koffie borrelt omhoog en spat op de vloer naast het vervormde lichaam van Joseph.

Dit is mijn schuld.

Mijn schuld.

Dit had ik kunnen zijn.

Nee.

Dit had ik móéten zijn.

‘Wat is hier aan de hand?’ De voorman is een van de weinigen die zo’n harde stem heeft dat je hem in de verte al kan horen over al het fabriekslawaai heen.

‘Hij was te langzaam, hij was te langzaam.’ Ik herhaal de woorden alsof het een mantra is, alsof ik, door het maar vaak genoeg te zeggen, ongedaan kan maken wat er net is gebeurd. Millie grijpt me stevig vast. De voorman staat nu naast ons, hij kijkt naar Joseph, die roerloos op de grond ligt. Even lijkt het erop dat de voorman zich over Joseph heen buigt maar in plaats daarvan geeft hij hem een schop, alsof het ongedierte is dat hij uit de weg wil hebben.

‘Wat kijken jullie nou? Aan het werk!’

Verdwaasd kijk ik de voorman aan. Aan het werk? Zei hij nou serieus aan het werk? Ik weet dat de machines vierentwintig uur per dag, zeven dagen in de week moeten blijven draaien, maar hij moet toch ook wel begrijpen dat dit niet het moment is?

‘Nou? Komt er nog wat van?’

Millie laat me los. Ze schuifelt twijfelend over de vloer met haar voeten en bukt zich dan over Joseph heen. Ze streelt zijn donkere haar. Hij leeft niet meer, niemand kan zo’n klap overleven. Irritante Joseph, die overal commentaar op had maar die Millie en mij precies zo behandelde als iedereen. Joseph, die me een warm gevoel vanbinnen gaf. Voor hem waren we niet die vreemde meisjes met dat witte haar, die lichte huid en die vreemd gekleurde ogen, voor hem waren we vrienden waar je mee kon praten, die je kon treiteren maar waar je ook mee kon lachen.

Nu leeft hij niet meer.

Boos en verdrietig duw ik mijn nagels in de palmen van mijn handen. De pijn flitst helder door me heen, net als het besef dat het hier, op deze werkvloer, alleen ons iets kan schelen. Voor ieder ander is Joseph niet meer dan een paar handen minder. Over een paar uur zal hij vervangen zijn door een van de geronselde jongens van het platteland. Deze jongens zijn een stuk goedkoper omdat ze uitgebaat worden door mannen die meerdere jongens onder toezicht hebben. De enige reden

dat wij hier nog werken is omdat een van de voormannen verliefd op mama was en haar beloofde dat we hier konden blijven werken na haar dood.

Ik zie Millies lippen bewegen, maar kan niet verstaan wat ze zegt. Er vloeit nog steeds bloed uit de wond op mijn knie maar ik lijk geen pijn meer te voelen.

De voorman buigt zich naar Millie toe en trekt haar aan haar haren omhoog. De blik in haar ogen zegt me genoeg, toch verroer ik me niet. Als we deze baan kwijtraken dan hebben we niets meer.

‘Werken! Nu!’

Millie laat zich op haar knieën zakken en ik volg haar voorbeeld. In mijn hoofd tel ik af.

Vijf. Vier. Drie. Twee. Een.

De geluiden van de nacht klinken om me heen. Het gehuil van een baby, het geschreeuw van iemand in de verte, het geschui-fel van voetstappen. Werkmannen en -vrouwen op weg naar huis of naar de fabriek. Het is nooit stil. De fabrieken zijn altijd open. De stad is overbevolkt met mensen van het platteland die hun hoofd gevuld hebben met de illusie van een beter leven. De stad verwelkomt ze met open armen. Treed binnen in een wereld die zich sneller ontwikkelt dan jij ooit zal kunnen, lijkt hij te roepen. Maar in plaats daarvan moeten ze het doen met tochtige achterkamers, waar de ratten aan het weinige dat ze bezitten knagen, en moeten ze werken totdat ze letterlijk niet meer kunnen. Voordat je het doorhebt worden je dromen opgeslokt door de fabrieken en weer uitgespuugd in de vorm van grijze rook.

Millie ligt naast me. Het hooi dat uit het matras steekt prikt in mijn rug als ik me voor de zoveelste keer omdraai. Mijn knie klopt pijnlijk, de wond krijgt niet de kans om te genezen omdat ik me iedere keer op mijn knieën moest laten vallen. Terwijl de

nacht zich om ons heen wikkelt, wil de slaap niet komen.

Mama noemde ons haar witte engeltjes, een geschenk van god. Papa zag ons als duivels, mislukte kinderen die een straf waren voor de zondige daden die hij gepleegd had. Welke zondige daden heeft mama ons nooit verteld; nu ik zeventien ben kan ik me er iets bij voorstellen. Hij verliet de stad vlak na onze geboorte en sindsdien hebben we niets meer van hem gehoord.

Nog nooit ben ik iemand tegengekomen die eruitziet zoals mijn zusje en ik, met ons witte haar, onze bleke huid en lichtpaarse ogen.

Ergens in de verte zingt iemand een dronkenmanslied. Geluiden die Joseph nooit meer zal kunnen horen.

Hij is niet de eerste die is omgekomen in de fabriek en hij zal ook niet de laatste zijn. Voor hem was er Livia, die in kokendheet water viel en uiteindelijk overleed aan haar verwondingen. Peter, die zijn arm verloor maar die bleef doorwerken totdat zijn hemd bleef hangen aan een van de machines. En nog een aantal kinderen waar ik de naam niet van weet.

Joseph is niet de eerste, maar wel de eerste waar ik om huil. Hete tranen glijden over mijn wangen en verdwijnen in het hooi. Nooit zal hij weten hoe het verhaal van Assepoester afloopt, hoe de stiefzussen hun tenen afhakten in de hoop het schoentje te passen dat Assepoester achterliet op het bal. Hij was gek op de verhalen die ik vertelde als we van huis naar de fabriek liepen. Naast me hoor ik Millies rustige ademhaling. Ze is eindelijk in slaap gevallen en ik probeer mee te deinen in het regelmatig op en neer gaan van haar borst.

Uiteindelijk moet ik ook in slaap gevallen zijn want ik word wakker van gebonk op de deur.

‘Ik weet dat jullie daarbinnen zijn!’

Ik schiet overeind.

Een mannenstem.

Voor mannen moet je uitkijken. Natuurlijk zijn er uitzonde-

ringen maar de meeste mannen willen maar één ding. Mama's stem klinkt door mijn hoofd. Van kleins af aan heeft ze ons geleerd dat de wereld vol jagers zit die het gemunt hebben op meisjes zoals Millie en ik.

Mijn ogen wennen langzaam aan het donker wanneer ik slaapdronken naar de deur strompel.

'Effie?' Millies stem klinkt nog schor van de slaap.

'Ssst!'

'Doe open, anders breek ik de deur open!' Het gebonk wordt harder.

Ik duw mezelf tegen de deur aan. Met een bonkend hart realiseer ik me dat de houten schuif voor de deur en mijn gewicht nooit genoeg zijn om wie het ook is tegen te houden.

'Millie! Help me!'

Niet veel later voel ik Millies warme lijf naast dat van mij.

'Doe open! Ik weet dat jullie er zijn!' De man slist, alsof hij te veel gedronken heeft. Met een dreun laat hij zich tegen de deur vallen.

'Wie is het? Wat moet hij van ons?'

Tientallen dingen schieten door mijn hoofd, geen enkel positief.

'Ik weet het niet, Millie, maar ik denk niet dat hij veel goeds in de zin heeft.'

Millie knikt, haar witte krullen dansen rommelig om haar gezicht.

Het hout kreunt. Dan is het stil.

'Is hij...' Mijn woorden worden overstemd door luid gekraak. We zijn niet opgewassen tegen het brute geweld waarmee de deur openvliegt. Ik struikel en grijp naar Millie die over me heen naar achteren tuimelt.

Met twee grote passen torent de man boven ons uit, zijn hoofd is rood en zijn ogen puilen bijna uit zijn oogkassen. In zijn handen heeft hij een lantaarn. Zijn gezicht komt me bekend voor, die donkere ogen, dat donkere haar, maar door de

schrik kan ik niet goed nadenken. Een alcoholwalm danst om hem heen.

‘Jullie hebben mijn zoon vermoord!’ Er daalt een regen van speeksel op ons neer.

Ik probeer overeind te komen maar hij schopt me weer tegen de grond, waar ik kreunend blijf liggen.

‘Joseph! U bent Josephs vader!’

Ik wil Millie toeschreeuwen dat ze haar mond moet houden.

‘Door jullie loop ik inkomsten mis! Wie moet er voor de baby zorgen nu mijn vrouw ook aan het werk moet? Nou?’

Inkomsten?

Hij is zijn zoon kwijt en hij heeft het over geld?

Zijn opmerking zorgt ervoor dat ik weer helder kan denken. Geld. Als het om geld gaat dan kunnen we dit oplossen!

Ik kruip naar mijn matras en laat mijn vingers zoeken naar de kleine buidel die we daarin verstopt hebben. Met pijn in mijn hart steek ik hem de buidel toe. Millie en ik hebben geprobeerd zo zuinig mogelijk te leven, het is alles wat we nog hebben. Maar als we hiermee onze veiligheid af kunnen kopen, is het een goede investering.

‘We hebben geld. Het is niet veel maar misschien is het genoeg voor de baby?’

Even verandert er iets in zijn ogen, een zweem van medelijden wordt zichtbaar. De munten rinkelen, hij twijfelt en even lijkt zijn hand zich om de buidel te sluiten, maar dan bedenkt hij zich. Zijn mond verandert in een rechte streep, zijn ogen twee poelen vol vuur en haat.

‘Hoe komen jullie aan dat geld? Gestolen zeker? Gekregen van de duivel, zodat jullie zijn spionnen hier op aarde kunnen zijn! Mijn ziel is niet te koop, ik zal niet branden in de hel zoals jullie uiteindelijk zullen doen.’

Hij slaat een kruis en zet dan een stap naar achteren.

‘Hier zijn ze!’ Zijn stem galmt door de kamer en hij draait zich om naar de openstaande deur.

Hij is niet alleen.

O god, hij is niet alleen.

Mijn bloed raast en laat mijn oren suizen. Millie springt naar voren en meteen zie ik wat ze van plan is. De inhoud van de po spat in het gezicht van Josephs vader, de scherpe geur van urine dringt mijn neus binnen. Hij schreeuwt het uit en Millie en ik zetten het op een rennen.

Weg, ver weg van de kleine ruimte die ons thuis is. Onze voeten roffelen op de stenen terwijl ik panisch bedenk waar we naartoe moeten. Ik kan zo snel geen plek verzinnen waar we veilig zijn. Ik knijp mijn ogen samen om iets te kunnen zien in het donker.

Ver komen we niet. Uit het niets staat er een man voor ons die ons tegenhoudt, hij is zo groot dat hij de hele breedte van de steeg vult.

‘Sorry, meisjes.’

Zijn stem klinkt zacht als hij zijn armen om me heen slaat.

‘Ren, Millie!’

Millie draait zich om maar er is geen ontkomen meer aan. Josephs vader blokkeert de andere kant van de steeg. Even lijkt hij op Joseph en ik knipper met mijn ogen om de werkelijkheid niet te verliezen.

‘Alsjeblieft! We hebben niets verkeerd gedaan.’ Mijn stem slaat van blinde paniek over.

‘Laat ze niet gaan!’ Josephs vader grijpt Millie, die een hope-loze poging doet los te komen.

Ik gil, schop en sla om me heen, zonder succes, de greep om me heen wordt alleen maar steviger.

Er verschijnt een scheve glimlach op het gezicht van de man terwijl hij een doek op mijn gezicht drukt. Het laatste wat ik hoor is zijn stem in dat vreemde accent. ‘De enigere fout die jullie hebben gemaakt is geboruh worden.’